

Sølvi Sogner. *Ung i Europa. Norsk ungdom over Nordsjøen til Nederland i tidlig nytid*. Oslo: Universitetsforlaget, 1994. 169 s. Ill. ISBN 82-00-03950-1. NOK 148,-.

Ooit geweten dat er zulke boeken bestaan als Ludvig Daae, *Nordmænds Udvandringer til Holland og England i nyere Tid*, Kristiania 1880, en Johan Schreiner, *Nederland og Norge 1625-1650. Trelastutførsel og handelspolitikk*, Oslo 1934? Deze titels vormen enkele van de verrassingen uit de kleine maar gedegen studie die Sølvi Sogner wijdde aan de Noorse emigratie naar Nederland in de periode 1625-1725.

De schrijfster, hoogleraar geschiedenis aan de universiteit Oslo, wijst erop dat de 19e-eeuwse Noorse emigratie naar Amerika geen nieuw fenomeen was. Reeds in de 17e eeuw emigreerden duizenden Noren: naar Denemarken en Engeland, maar in de eerste plaats naar Nederland, speciaal naar Amsterdam.

Eerdere studies over deze emigratie beweerden dat het hierbij ging om arme lieden die geen sporen hebben achtergelaten, en wier emigratie geen invloed had op de demografische situatie in Noorwegen. Maar in de jaren '70 kwamen nieuwe bronnen beschikbaar in de vorm van bewerkte Amsterdamse burgerlijke ondertrouwregisters en kerkelijke lidmatenregisters.

Mede hieruit blijkt dat een kwart van de enorme 17e-eeuwse bevolkingsgroei van Amsterdam kan worden toegeschreven aan buitenlanders. Onder de ca. 200.000 buitenlandse huwenden in Amsterdam in de periode 1601-1800 waren 142.412 Duitsers, 24.920 Scandinaviërs en 15.701 anderen. Van de Scandinaviërs was de helft, 11.869, Noor, van wie verrassenderwijs ca. 40% vrouw.

Het merendeel van de Noren blijkt afkomstig uit de zuidelijke kuststreken. Hier was het contact met de Nederlanders van oudsher sterk, daar deze hier hun hout haalden. In lokaal perspectief is de invloed van de emigratie aanzienlijk: zo groeide de bevolking van Kristiansand in 1665-1725 met slechts 20%, tegenover 45% in de rest van Noorwegen.

Om wat voor emigranten ging het nu en was het motief *push* of *pull*? De *pull* blijkt het sterkst: voor de Noren was het welvarende Holland een ideaal reisdoel. De typische emigranten waren de zeeman en het dienstmeisje, van wie weliswaar een groot aantal na een aantal jaren terugkeerde, maar van wie ook een aanzienlijk deel zich voorgoed in Nederland vestigde.

De mannen blijken absoluut geen armoedzaaiers, maar merendeels afkomstig uit de gegoede boerenstand. Merkwaardig genoeg ging het vaak om de oudste zoon, en speciaal de stiefzoon. Door de Noorse gewoonte dat de eigendom bij hertrouwen van de boerenweduwenaars of -weduwen overging op de stiefouder, was de oudste zoon lang niet altijd de eerstaangewezenen om

de boerderij over te nemen, maar om zijn kansen (eerst) elders te proberen. Voor de geëmigreerde vrouwen geldt wel dat deze meestal afkomstig waren uit grote gezinnen, waar weinig te erven viel.

Waar waren de emigranten actief? Voor de meeste mannen was Amsterdam niet meer dan een thuishaven: zij waren vooral werkzaam als zeeman. De Nederlandse vloot stond bekend om de kwaliteit van de schepen en het vakmanschap van de bemanning. Anderzijds was men in Amsterdam blij met de *Knoeten* (Noren), die met minder loon genoegen namen.

Dat de vrouwen zich in de stad vestigden is niet verbazend, omdat daar de typisch vrouwelijke arbeidsplaatsen als fabrieksarbeidster of dienstmeisje te vinden waren. Opvallend was echter de zelfstandigheid van de Noorse vrouwen. Zij reisden zelfstandig en sommigen dreven handel. Velen trouwden in Amsterdam, met een Nederlander of met een Noor, maar in het laatste geval zelden met iemand uit hun plaats van herkomst. Zij meldden zich in tegenstelling tot de mannen meestal direct aan als lidmaat van de Lutherse kerk en speelden daarmee een stabiliserende rol in de emigratie.

In het begin van de achttiende eeuw nam de emigratie sterk af: Nederland werd overvleugeld door andere grootmachten en de grote Noordse oorlog hield de mannen als soldaten aan hun land gebonden. Maar meer dan een eeuw had een grote interactie plaats gevonden met het meest geavanceerde land van Europa.

De verdienste van dit boek is dat het de traditionele voorstellingen herzielt met een vloed aan kwantitatieve gegevens, en dat het het algemene beeld tevens aanschouwelijk maakt met concrete persoonlijke 'case studies' en vele illustraties. Aanbevolen.

Diederik Grit, Hogeschool Maastricht